

N:o 15.

Ank. till Riksd. kansli den 1 mars 1909, kl. 2 e. m.

Utlåtande, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående Kungl. Maj:ts högsta domstols tjänstgöring på afdelningar, till stadga angående måls handläggning i vissa fall af Kungl. Maj:ts högsta domstols afdelningar samfällt, till lag om Kungl. Maj:ts regeringsrätt, till lag om tjänstgöringen i Kungl. Maj:ts lagråd, till lag om ändring i förordningen angående äktenskapsskillnader den 27 april 1810 och till lag om ändring i förordningen den 3 april 1810, huruledes rättelse och förklaring uti gjorda fideikommissförfattningar må sökas, samt hvad i afseende på fardag af fideikommissegendom kommer att iakttagas.

Uti en den 12 januari 1909 dagtecknad proposition, n:o 11, hvilken af båda kamrarna blifvit till lagutskottet hänvisad, har Kungl. Maj:t under åberopande af propositionen bilagda, i statsrådet och högsta domstolen förda protokoll, föreslagit Riksdagen att antaga här nedan införda förslag till

1) lag angående Kungl. Maj:ts högsta domstols tjänstgöring på afdelningar;

2) stadga angående måls handläggning i vissa fall af Kungl. Maj:ts högsta domstols afdelningar samfällt;

Bih. till Riksd. Prot. 1909. 7 Saml. 14 Häft. (N:o 15).

- 3) lag om Kungl. Maj:ts regeringsrätt;
- 4) lag om tjänstgöringen i Kungl. Maj:ts lagråd;
- 5) lag om ändring i förordningen angående äktenskapsskillnader den 27 april 1810; och
- 6) lag om ändring i förordningen den 3 april 1810, huruledes rättelse och förklaring uti gjorda fideikommissförfattningar må sökas samt hvad i afseende på fardag af fideikommissegendom kommer att iakttagas.

Utskottet går nu att lämna en redogörelse för innehållet i ifrågasvarande lagförslag. Därvid har utskottet upptagit förslagen under särskilda rubriker.

Förslaget till lag angående Kungl. Maj:ts högsta domstols tjänstgöring på afdelningar.

Genom lag den 8 maj 1908 har bestämts, att högsta domstolen skall utgöras af 21 justitieråd, intill dess ny lag angående domstolens tjänstgöring på afdelningar träder i kraft. Att i det föreliggande lagförslaget antalet justitieråd bestämts till 24 är föranledt närmast af upprättandet, jämlikt det af Riksdagen antagna förslaget till ändring i 21 § regeringsformen, af ett lagråd, hvarti 3 justitieråd skola vara ledamöter. Beträffande lagförslaget i fråga har statsrådet och chefen för justitiedepartementet till det vid propositionen fogade utdrag af statsrådsprotokollet den 7 februari 1908 anfört följande (propositionen sid. 57, 58):

»Äfven under antagande, att de ifrågasatta åtgärderna för beredande af lättnad i högsta domstolens arbete blefve genomförda, har inom högsta domstolen beräknats, att antalet dömande justitieråd måste fortfarande utgöra 21, intill dess balansen nedbragts till normal storlek, och mot denna beräkning har icke någon erinran inom domstolen framställts. Vid sådant förhållande är en minskning af nämnda antal desto mindre möjlig, därest, såsom jag föreslagit, endast vissa af berörda åtgärder för närvarande vidtagas. Jag ser mig därför nödsakad föreslå, att högsta domstolen skall utgöras af 23 ledamöter, af hvilka 2 afses för tjänstgöring i lagrådet.

Skall justitierådens antal vara 23, erfordras ändring af § 17 regeringsformen, enligt hvilken § största antalet utgör 21. Att därvid i §:en intaga en ny maximibestämmelse synes knappast vara nödigt, då antalet justitieråd fastställles genom särskild, af Konungen och Riksdagen gemensamt stiftad lag.

Högsta domstolens ledamöter synas i allmänhet anse, att, därest laggranskningen uppdrages åt ett lagråd, den årliga ledighet, som hvar och en af domstolens ledamöter för närvarande åtnjuter, kan inskränkas med två veckor. Den arbetstid, som härigenom vinnes, måste dock till en del tagas i anspråk för tillgodoseende af det behof af ökade arbetskrafter, som föranledes därpå, att genom laggranskningens afskiljande från högsta domstolen antalet ärenden, hvilka kunna handläggas af endast fem ledamöter, väsentligt minskas och således under åtskilliga veckor, som nu äro afsedda för tjänstgöring å femmansafdelning, tjänstgöringen måste bestridas af sju justitieråd. I betraktande af dessa omständigheter torde i fråga om antalet veckor för högsta domstolens tjänstgöring på särskilda afdelningar lämpligen kunna föreskrifvas, att under den del af året, som ej upptages af öfliga jul- och påskferier, tjänstgöring skall äga rum 8 veckor på en afdelning, 17 veckor på tre afdelningar och den återstående tiden på två afdelningar. Sammanlagda antalet sessionsveckor skulle enligt en sådan bestämmelse blifva 103, hvarvid beräknats, att femmansafdelning skulle tjänstgöra tillhoppa 14 veckor.

Det kan sättas i fråga, huruvida den anordning af högsta domstolens tjänstgöring, som jag nu föreslagit, bör stadgas såsom allenast provisorisk, med föreskrift, att efter viss tids förlopp justitierådens antal och därmed äfven antalet sessionsveckor skall minskas, eller om de nya stadgandena skola gifvas utan inskränkning med afseende å tiden för deras tillämpning. Då emellertid för närvarande ej torde ens tillnärmelsevis kunna bestämmas någon tidpunkt, vid hvilken balansens afarbetande kan antagas hafva så fortskridit, att inskränkning kan ske i justitierådens antal, synes det senare vara att föredraga. Om och när sådant låter sig göra, kunna ju förändrade stadganden utan längre tidsutdräkt bringas till stånd.

Slutligen vill jag ej underlåta uttala, att verklig och varaktig bot för den öfverklagade långsamheten i rättsskipningen uti högsta instansen ej lämpligen kan vinnas på annan väg än den, hvilken, såsom jag förut antydt, ej lär kunna för närvarande beträdas, eller genom inskränkningar i fullföljdrätten eller anordningar, som medföra liknande verkan.»

I enlighet med en inom högsta domstolen gjord erinran har förslaget 2 § ansetts böra lända till efterrättelse först vid början af kalenderåret efter det den föreslagna lagen i öfrigt trädit i kraft. Detta med hänsyn hufvudsakligen till den olägenhet, som ansetts vara förenad med rubbningar under löpande kalenderår i den inom högsta domstolen fastställda indelningen till tjänstgöring.

**Förslaget till stadga angående måls handläggning i vissa fall af
Kungl. Maj:ts högsta domstols afdelningar samfälltdt.**

Beträffande ifrågavarande förslag har föredragande departementschefen anfört följande (propositionen sid. 58—59 samt 175—176):

»I fråga om högsta domstolen har jag slutligen att yttra mig angående den af åtskilliga justitieråd ifrågasatta ändring i bestämmelserna om måls handläggning i plenum. Redan vid tillkomsten af den första i ämnet utfärdade stadgan, af år 1876, gjordes den mening gällande, att föremålet för högsta domstolens samfällda afgörande borde vara allenast den fråga, som föranledt hänskjutande af ett mål till plenum, och att således målet i öfrigt borde afgöras af den afdelning, där det förekommit. Stadgan blef emellertid ej affattad i enlighet härmed, och detta har medfört de inom högsta domstolen påpekade olägenheter. Därest ifrågavarande stadgande så affattas, att ej ovillkorligen hela målet skall hänskjutas till plenum, utan öfverlämnande af endast viss fråga medgifves, lärer häraf, såvidt jag kan finna, ej vara att befara någon menlig verkan. Tvärtom har man att räkna, ej blott med den tidsvinst, som säkerligen i de flesta fall skall uppstå, utan äfven därmed, att föreskriften om måls hänskjutande till plenum måhända blifver, till nytta för rättsskipningens enhet, oftare tillämpad än under nuvarande förhållanden, då i tveksamt fall nödvändigheten af ett vidlyftigt måls förnyade föredragning i hela dess vidd kan tänkas inverka på afgörandet af frågan, om plenibehandling skall äga rum eller ej. På sålunda anförda skäl får jag tillstyrka den föreslagna förändringen. Att den afdelning, som beslutat plenum angående viss fråga, skall vid domens meddelande vara skyldig iakttaga hvad om denna fråga blifvit i plenum bestämdt, torde ej vara nödigt att uttryckligen föreskrifva.

Utom nu berörda ändring i föreskrifterna om plenumålen torde några ytterligare böra däri företagas såsom en följd af andra, af mig föreslagna lagändringar. Sålunda lär stadgandet, att alla justitieråden skola, där laga hinder icke möter, deltaga i plenum, böra begränsas så, att det ej gäller de justitieråd, hvilka göra tjänst i lagrådet. Och hvad angår föreskriften, att vissa mål, som fordra skyndsamt afgörande, ej skola öfverlämnas till plenum, där sådant mål förekommer under tiden från och med den 1 juni till och med den 15 september, torde berörda tidrymd kunna inskränkas till månaderna juni, juli och augusti. Vid affattandet af nämnda föreskrift synes nämligen hafva varit förutsatt, att alla tre afdelningarnas samlande till plenum efter sommarferierna ej skulle kunna ske före oktober

månads ingång, men sådant lärer för framtiden låta sig göra redan i midten af september.»

»Det har framhållits, att den tidsbesparing, som stode att vinna därigenom att ett och annat vidlyftigare mål icke såsom nu blefve i sin helhet handlagdt af domstolens afdelningar samfällt, kunde blifva ganska ringa i förhållande till den tidsförlust, som den nya anordningen komme att i andra afseenden medföra. Plenum komme att hållas vida oftare än hittills varit fallet. Det mången gång svårlösta spörsmålet, huruvida ett mål i hela dess vidd eller endast viss fråga däri borde hänskjutas till plenum, skulle säkerligen ofta föranleda tidsödande öfverläggning på afdelningen. När blott viss fråga i ett mål föreläge till pröfning af domstolens afdelningar samfällt, skulle tvifvelsutän de ledamöter, hvilka förut ej deltagit i målets behandling, i regel anse sig nödsakade påfordra att målet i hela dess vidd föredroges, och för målets slutliga afgörande af de ledamöter, hvilka såsom afdelning hänskjutit frågan till plenum, måste nästan städse rubbning inträda i högsta domstolens indelning till tjänstgöring på ett sätt, som i icke oväsentlig mån vore hinderligt för arbetets jämna och oafbrutna gång.

Ur annan synpunkt har ock inom högsta domstolen blifvit anmärkt, att hänskjutande till plenum — af hela målet eller viss fråga däri — fördröjde målets slutliga afgörande, och att det vore mot grunderna för en riktig processordning stridande, att ett mål afgjordes delvis af domstolens ledamöter samfällt och delvis af endast vissa ledamöter. Verkliga olägenheter till men för part vore icke uteslutna, i fall den enhetliga pröfningen af mål kastades å sido.

Att den tilltänkta nya anordningen måhända komme att höja antalet af de fall, då plenum påkallas, antydde jag redan vid remissen af förslaget, men trodde mig däri kunna se ett af dess företräden framför gällande rätt. Försåvidt det måste medgifvas, att ett måls slutliga afgörande alltid i någon mån fördröjes genom plenibehandling och att, när blott viss fråga i målet varit hänskjuten till plenum, af målets vidare handläggning stundom torde vållas rubbning i den fastställda indelningen till tjänstgöring, synes mig detta vara olägenheter, som väl uppvägas af ökad enhet och säkerhet i rättsskipningen. Och de betänkligheter i öfrigt, hvilka inom högsta domstolen yppats mot förslaget, kan jag ej heller finna välgrundade. Det torde vara berättigadt antaga, att yrkande om plenibehandling af allenast viss fråga i ett mål icke skall framställas i annan händelse, än då fördelarna däraf äro påtagliga. Tvånget för närvarande att, därest man ej vill helt och hållet afstå från vinsten af ett samfällt afgörande, till handläggning i plenum hänskjuta målet i hela

dess vidd har onekligen i flera fall visat sig olämpligt. Att för sådana fall bereda möjlighet till ett mindre tyngande förfaringssätt är den föreslagna nya anordningens hufvudsakliga syfte. Den större frihet, som härigenom skulle lämnas högsta domstolen, lär vara att bedöma ur den synpunkt att — såsom år 1875 yttrades af dåvarande justitiestatsministern vid föredragning af en liknande fråga — för rikets högsta domstol den minsta möjliga reglementering är den bästa.

På nu angifna grunder har jag ansett de inom högsta domstolen mot det remitterade förslaget gjorda erinringar icke böra föranleda ändring däri.»

Förslaget till lag om Kungl. Maj:ts regeringsrätt.

Enligt det af Riksdagen antagna förslaget till ny lydelse af 17 § regeringsformen skall Konungens rätt att pröfva och afgöra besvär, som jämlikt författningar hos Konungen fullföljas i statsdepartementen i den omfattning, som bestämmes i särskild lag, uppdragas åt minst 7 regeringsråd. I öfverensstämmelse härmed har första stycket af lagförslaget första paragraf erhållit sin affattning.

Med afseende å den i paragrafens andra stycke förekommande bestämmelsen om regeringsrättens arbetstid har departementschefen till statsrådsprotokollet anfört följande (propositionen sid. 62):

Ferier.

»Om, på sätt jag antagit, lösdrivvaremålen och målen om återkallelse af villkorligt medgifven frihet icke förläggas till regeringsrätten, torde dess arbete kunna afbrytas för två månader af sommaren. Vål kan det ej anses uteslutet, att ett mål af brådskande art kräfver behandling under ferierna, exempelvis ett mål om riksdagsmannaval, när urtima riksdag är inkallad. Och regeringsåätten bör naturligtvis då sammanträda. Men dylika fall torde vara så sällsynta, att de knappast spela någon roll vid bedömandet af huru regeringsrättens arbete må kunna ordnas.»

Beträffande lagförslaget 2 § har departementschefen anfört följande (propositionen sid. 17—21, 29—30, 46—47):

Gränsen mellan regeringens och regeringsrättens behörighet.

»Det är klart, att icke alla administrativa besvärsmål äro ägnade att i sin helhet öfverflyttas från regeringen till regeringsrätten. I de förslag om bildandet af en sådan domstol, hvilka under årens lopp framkommit, har det sålunda alltjämt förutsatts, att själfva personvalet i befordringsfrågor skall tillhöra Kungl. Maj:t i statsrådet. Och äfven i åtskilliga öfriga mål synes ett allmänt intresse hafva den öfvervägande betydelse,

att deras afgörande bör vara regeringsmakten förbehållet, eller, från en annan synpunkt sedt, den enskildes intresse vara så svagt, att det ökade skydd för verkliga rättigheter, hvilket man genom besvärsmålen uppdragande åt en administrativ högsta domstol söker vinna, icke där har någon uppgift att fylla. Hvar och huru gränsen är att draga mellan regeringens och regeringsrättens kompetens, är emellertid en synnerligen svårlöst fråga.

Behörighetsfrågans lösning enligt betänkandet (kvalitativ metod).

Det underdåniga betänkandet »— om inrättande af en administrativ högsta domstol eller regeringsrätt, afgifvet den 25 maj 1907 af landshöfdingen m. m. H. L. Hammarskjöld — »bygger i detta afseende på den princip, att frågor om rättstillämpning böra anförtros åt regeringsrätten, medan frågor om blott lämpligheten eller ändamålsenligheten af beslut eller åtgärd afgöras af regeringen. Det uppvisas, hvilka svårigheter möta vid en följdriktig tillämpning af denna princip. Ofta förekomma frågor om rättstillämpning i intim förening med andra frågor, exempelvis i befordringsmål, där iakttagandet af laga former alltid kan blifva föremål för rättslig pröfning; ofta är det tvifvelaktigt, om de föreliggande frågorna hafva karaktären af rättstillämpningsfrågor; ej sällan innefattas i samma mål mera fristående frågor af tämligen olika natur, till exempel, i vägdelningsmål, frågorna om och huru en väg bör indelas till allmänt underhåll. Dessa svårigheter lösas — enligt betänkandet — på det sätt, att hvarje administrativt besvärsmål, utan undantag, hänvisas till regeringsrätten, som likväl äger pröfva det allenast ur rättsliga synpunkter enligt regler nära öfverensstämmande med dem, hvilka i kommunalförfattningarna äro gifna i fråga om den enskildes rätt till besvär. Stundom kan en sådan pröfning vara tillfyllest för målets afgörande, antingen därför att allenast rättstillämpningsfrågor äro föremål för besvären eller emedan en preliminär dylik fråga löses på sådant sätt, att vidare pröfning uteslutes. Regeringsrätten har då att slutligen döma i målet. Men om däri förekommer fråga, hvars afgörande beror på bedömande af besluts eller åtgärds lämplighet och ändamålsenlighet, skall regeringsrätten öfverlämna dylik fråga till föredragning i statsrådet. I sådant fall blir alltså samma mål, ehuru visserligen ur olika synpunkter, pröfvadt af både regeringsrätten och regeringen. Den föreslagna lagen om regeringsrätten angifver vissa grupper af mål, som kunna anses typiska för de båda möjliga förfaringsätten: att regeringsrätten ensam afgör målet eller hänskjuter det, i större eller mindre del, till Kungl. Maj:t i statsrådet.

Onekligen synes den sålunda föreslagna 'kvalitativa' bestämningen af regeringsrättens kompetens erbjuda åtskilliga beaktansvärda fördelar. Lagstiftaren befrias från den vanskliga uppgiften att, genom all-

männa bestämmelser eller en detaljerad uppräknig, afgöra hvilka mål skola pröfvas af regeringsrätten, hvilka i statsrådet, och den underordnade myndigheten eller parten behöfver likväl ej stanna i ovisshet om sättet för talans fullföljd. At lagtexten kan gifvas en koncis affattning. Det stränga genomförandet af en bestämd princip kan ej heller undgå att verka tilltalande.

*Olägenheter
härvid.*

Vid den behandling, som inom justitiedepartementet ägnats nu föreliggande fråga och hvori de enligt Kungl. Maj:ts beslut den 31 maj 1907 tillkallade sakkunnige tagit del, har emellertid den sålunda föreslagna anordningen väckt betänkligheter. Den dubbla föredragningen i samma mål kan lätt innebära en misshushållning med tid och arbetskraft och synes redan af sådan orsak mindre tillräddig. Allvarligare synes mig dock vara, att själfva pröfningen af den i målet förda klagan ofta lär bli lidande på, att den icke i allo verkställes af samma myndighet. Man äfventyrar, att det samlade helhetsintryck af alla omständigheterna i ett mål, hvilket lämnar så god vägledning för bedömande af målets skilda delar, icke kommer till sin fulla rätt. Tvånget för den pröfvande myndigheten att i sitt afgörande begränsa sig till vissa delar af målet, till vissa grunder för besvären, kan sålunda försätta den i sämre ställning än den myndighet, hvars beslut öfverklagas. Och vidare torde man för ingen del hafva kommit ifrån de svårigheter i fråga om gränsbestämningen mellan regeringens och regeringsrättens kompetens, hvilka man genom den nu ifrågavarande ordningen velat undvika eller lösa; de äro blott flyttade från lagstiftningens område in på lagtillämpningens. Den föreslagna norm, efter hvilken regeringsrätten skulle hafva att själf utstaka gränserna för sin behörighet, synes nämligen ej vara sådan, att den därvid lämnar erforderlig ledning. Väsentligen hämtad från kommunallagarna, där den afser att till skydd för kommunernas autonomi inskränka myndigheternas granskning till formella frågor, måste den blifva otydlig eller missvisande, då den får till uppgift att reglera jämväl en materiell pröfningsrätt. Det kan befaras — helst i betraktande af det ofta mindre rediga och klara sätt, hvarpå besvärsskrifterna äro affattade —, att de rent formella frågorna, hvilka delar af besvären borde falla under regeringsrättens pröfning och huru, vid öfverlämnande af ett mål till föredragning i statsrådet, resultatet af denna pröfning borde angifvas, komme att inom regeringsrätten föranleda täta diskussioner. Tid och skarp-sinne blefve sålunda offrade på frågor, hvilka för själfva målet saknade betydelse, och en benägenhet för formalism kunde lätt vinna insteg. Den tanken ligger äfven nära, att en alltför snäf begränsning af regeringsrättens kompetens blefve till skada för den auktoritet, som bör tillkomma

en myndighet med uppgift att döma i Konungens namn. En domstol, hvilken i ett flertal fall blott hade att utföra den enkla granskningen, huruvida målet är desert eller icke, kunde svårligen i den allmänna meningen anses likvärdig med regeringen eller vår nuvarande högsta domstol.

Jag bör tillägga, att det icke synes möjligt finna en regel, hvilken, med uppgift att begränsa regeringsrättens kompetens ur samma synpunkter som den i förslaget upptagna, bättre än denna fyller sitt ändamål.

De olägenheter, hvilka sålunda synt mig vara förknippade med det sätt hvarpå gränserna för regeringsrättens verksamhetsområde blifvit i lagförslaget utstakade, torde äga den betydelse, att man bör tillgripa den andra utväg, som i betänkandet anvisas: en i lagen verkställd, fullt uttömmande fördelning af besvärsmålen i sådana, som i sin helhet afgöras af regeringsrätten, och andra, hvilka behandlas i rent administrativ väg. Lämpligast sker sådan fördelning, på sätt i betänkandet finnes angifvet, genom en uppräknig, enumeration, af de mål, som äro att hänföra till den ena af grupperna. Alla icke uppräknade mål falla inom den andra.

*Departementsche-
fens förslag
i behörig-
hetsfrågan
(enumerationsmetod).*

Gifvet är att, vid en tillämpning af enumerationsmetoden, principen om regeringsrättens befogenhet att pröfva alla frågor om rättstillämpning, men ej heller andra, icke kan strängt genomföras. Till en början är det klart, att i de mål, hvilka förbehållas regeringen, frågorna om målets behöriga fullföljd och om den underordnade myndighetens formella kompetens äro af rättslig natur, likasom att verkliga incidenspunkter af sådan art kunna där förekomma. I regeln läser dock pröfningen af dylika frågor vara af den enkla beskaffenhet, att den väl kan försiggå vid målets afgörande hos Kungl. Maj:t i statsrådet och att något men för skötseln af viktigare regeringsärenden ej kan därpå vållas. Skulle i något fall afgörandet synas tvifvelaktigt, står det alltid regeringen öppet att infordra utlåtande från regeringsrätten. Vidare och om en verklig lättnad skall vinnas i statsrådets arbetsbörda, läser det vara af nöden, att till regeringsrätten öfverflyttas mål, hvilka kunna synas i öfvervägande grad falla inom området för administrationens fria pröfning. Såsom exempel på dylika mål nämner jag mål angående vägdelning, däri frågor om vägs egenskap af allmän väg, om medgifvande till annan vägbredd än den såsom regel föreskrifna, om färjas storlek och beskaffenhet med flera dylika spörsmål af mången kunna anses sakna rättstillämpnings karaktär. Att åt regeringsrätten anförtro äfven frågor, med afseende å hvilka de administrativa myndigheterna hafva en mera obunden pröfningsrätt, synes dock icke i och för sig kunna väcka betänklighet. Äfven de allmänna domstolarna hafva ofta att träffa sitt afgörande efter skälighets- eller lämplighetsgrunder, exempelvis i vattenaflednings- och uppdämningsmål, i mål om skadestånd

belopp, och så vidare. Det kan ej antagas, att regeringsrätten skall, där ett diskretionärt bedömande bör äga rum, anlägga en främmande synpunkt, att den skall sakna sinne för den självständighet, det initiativ, som bör utmärka administrationen. Men väl måste det anses önskligt, att man icke undanhåller regeringsrätten hvarje fråga, där ett friare utrymme är lämnadt åt omdömet, och sålunda gifver anledning till, att hos dess medlemmar stadgas ett ensidigt juridiskt betraktelsesätt.

Om det sålunda icke kan eller bör ifrågakomma att åt regeringsrätten uppdraga allenast rättstillämpningsfrågor och hos regeringen kvarhålla alla frågor, som kunna anses bero på bedömande af besluts eller åtgärds lämplighet, måste dock utskiftningen af mål mellan regeringen och regeringsrätten verkställas med ständigt hänsyn till, att mål af hufvudsakligen rättslig karaktär böra komma under den administrativa domstolens pröfning. Å andra sidan böra uppenbarligen de mål bedömas af regeringen, i hvilka afgörandet har den vikt för det allmänna, att deras öfverflyttning, tvärt emot syftet med reformen, kunde sägas innebära ett försvagande af regeringsmakten. Men jämte dessa två ledande grundsatser äro äfven andra omständigheter förtjänta af beaktande och göra sig med växlande styrka gällande i fråga om olika slag af mål.

Huru öfverflyttningen skall i detalj genomföras, måste naturligen kunna i en mängd fall vara föremål för olika meningar. I särskilda tabeller, hvilka torde få bifogas protokollet (bilaga A), har jag låtit verkställa en uppdelning af de åren 1899—1906 hos Kungl. Maj:t i statsrådet afgjorda besvärsmål i två grupper, efter som målen synts mig vara af beskaffenhet att böra pröfvas af regeringsrätten eller af Kungl. Maj:t i statsrådet. Tabellerna äro upprättade med ledning af dels den statistik för åren 1899—1903, hvilken är bearbetad i det underdåniga betänkandet, dels en efter samma grunder gjord ytterligare statistik, omfattande åren 1904—1906.»

*Olika sätt
för enumerationens
verkställande.*

»I det förslag till stadga för regeringsrätten, hvilket år 1856 framlades af Kungl. Maj:t för Rikets Ständer, var, i öfverensstämmelse med det då hvilande grundlagsförslaget i ämnet, regeringsrättens kompetens förutsatt såsom regel, och de undantagsfall, som borde komma under regerings bedömande, voro i blott fem punkter angifna. Min i anslutning till tabellerna lämnade redogörelse torde ock väcka den föreställning, att genom en dylik enumeration tyngande vidlyftighet skulle bäst kunna undvikas, öfverskådlig och reda vinnas. De mål, hvilka fortfarande böra hemfalla under regerings pröfning, kunde synas ägnade att sammanföras under några få allmänna rubriker; regeringsrättens behörighet omfattar däremot en mångfald olikartade mål, såsom redan framgår af den i det

underdåniga betänkandet gjorda uppräknigen, hvilken dock ingalunda gör anspråk på fullständighet.

Vid närmare öfvervägande torde det dock finnas vara rådligast och tryggast att låta enumerationen afse de till regeringsrätten hänförliga målen. Att med den otvetydighet och klarhet, som ett lagbud bör äga, affatta de allmänna regler, hvilka jag angifvit såsom norngifvande för regeringens kompetens, lärar nämligen icke vara möjligt. Väljer man åter att uppräknade de grupper af mål, som böra prövas af regeringsrätten, möta väl äfven på denna väg stora svårigheter, men de flesta af dessa grupper äro dock redan nu definierade i de för förvaltningsmyndigheter gällande instruktioner med flera författningar, hvilka sålunda erbjuda god ledning. Vidare måste man räkna med möjligheten, att vid enumerationens verkställande förbisets något eller några af alla de olika slag utaf administrativa besvärsmål, hvartill mängden af gällande lagar och författningar kan gifva upphof, liksom ej heller får förglömmas, att lagstiftningen alltjämt skall skapa nya fall. Anser man önskligt, att dessa förbisedda eller nya fall komma under bedömande af Kungl. Maj:t i statsrådet, bör enumerationen gälla de mål, som upptagas af regeringsrätten, och tvärtom. Att ur denna synpunkt ett uppräknande af de till regeringsrätten hänförliga målen är att föredraga, kan ej vara tvifvelaktigt. Med den vidsträckta rätt till talans fullföljd, som i vårt land är medgifven, kunna nämligen hos Kungl. Maj:t anföras besvär i de mest olikartade ämnen, hvilka snarare bort genom ansökan omedelbart bringas under Kungl. Maj:ts pröfning och som hos en administrativ domstol icke kunna erhålla annat än en blott formell behandling. Det kan sålunda befaras, att en regel, som låte hvarje i lagen ej särskildt omnämndt mål bedömas af regeringsrätten, understundom kunde leda därhän, att regeringsrätten komme att behandla mål, hvilka enligt sakens natur bort, såsom hittills, afgöras af regeringen. Och en befogenhet för regeringsrätten att i dylika, i lagen ej uppräknade fall hänskjuta målet till afgörande hos Kungl. Maj:t i statsrådet synes icke kunna medgifvas, därest man ej vill uppgifva fördelarna af fasta behörighetsgränser. Om däremot lagens tystnad kommer att till regeringen föra något mål, som på grund af sin beskaffenhet är ägnadt att bedömas af den administrativa domstolen, erbjuder regeringens otvifvelaktiga rätt att infordra domstolens utlåtande ett godt medel att minska den oegentlighet, hvartill kompetensreglerna sålunda gifvit anledning. I sådan händelse blifva utsikterna för en god pröfning åtminstone ej ringare än enligt nuvarande ordning.

Enligt min mening bör alltså lagen om regeringsrätten innefatta en uppräknigen af de mål, som falla inom området för regeringsrättens be-

Ytterligare om enumerationen. hörighet. För att såvidt möjligt göra den vidlyftiga uppräknigen öfversiktlig, torde målen böra sammanföras i vissa hufvudgrupper. Att härvid följa ärendenas fördelning enligt gällande departementalstadga synes dock ej lämpligt. Grupperingen lär böra verkställas efter målens inre samhörighet.»

»Det skall nu icke förnekas, att enumerationen såsom normgifvande för regeringsrättens kompetens är i vissa afseenden underlägsen den kvalitativa gränsbestämningen. Medan sålunda, enligt den i det underdåniga betänkandet föreslagna ordning, regeringsrätten inom mången kategori af mål kunnat allt efter målens växlande beskaffenhet bestämma sättet för besvärens slutliga pröfning, måste vid enumerationsmetodens tillämpning en sådan smidighet i förfarandet umbäras. Det kan vidare ej förebyggas, att samma fråga uppkommer till afgörande än hos Kungl. Maj:t i statsrådet och än hos den administrativa domstolen. Jag har ock redan i annat sammanhang påpekat, hurusom enumerationen lätteligen kan vara eller, med lagstiftningsarbetets fortgång, blifva ofullständig.

Hvad sålunda kan anmärkas mot enumerationsmetoden synes mig dock vara af jämförelsevis liten betydelse. Har vid bestämmandet af regeringens och regeringsrättens inbördes kompetens hänsyn tagits till alla de besvärmål, hvilka under de senaste åtta åren pröfvats af Kungl. Maj:t i statsrådet, lär något praktiskt viktigt fall ej kunna vara förbigånget. Ej heller skall det möta svårighet att, om ett verkligt behof där af visat sig, ändra eller fullständiga den i lagen gjorda uppräknigen. I flertalet af de fall, då regeringen kan hafva att bedöma en eljest till regeringsrättens pröfning hörande fråga, skall enligt lagens bestämmelse ett utlåtande i frågan föreligga från regeringsrätten. Dennas förut af mig antydda befogenhet att underställa ett besvärmål regeringens pröfning skall säkerligen ock, liksom den rätt Kungl. Maj:t i statsrådet äger att infordra den administrativa domstolens utlåtande, i sin mån bidraga till, att olägenheterna af enumerationen göras mindre kännbara.

Till sist må påpekas, att en tillämpning af enumerationsmetoden icke behöfver förringa den trygghet i afseende på sättet för fullföljd, som, efter hvad jag förut sagt, skänkes enskilda klagande och underordnade myndigheter genom den i det underdåniga betänkandet förordade anordningen. Hvilken af de ifrågavarande metoderna än användes för bestämmandet af regeringens och regeringsrättens kompetens, kunna besvären i hvarje mål ställas till Konungen och ingifvas i vederbörande statsdepartement. Det är först sättet för besvärens handläggning, som röner inverkan af, huru behörighetsfrågan blifvit löst.»

Angående de närmare skäl, som för enumerationen varit bestämmande, får utskottet hänvisa till propositionen (sid. 21—43).

Beträffande instansordningen för vissa mål och de därmed sammanhängande frågorna om behandlingen af mål angående aflöningsförmåner, skiftesmål m. m. anför departementschefen (propositionen sid. 177—179):

Mål angående aflöningsförmåner, skiftesmål m. m.

»Enligt 4 mom. af det remitterade förslaget 2 § skall regeringsrätten hafva att upptaga och afgöra mål om aflöningsförmåner m. fl. likartade mål. När detta förslag af mig föredrogs inför Eders Kungl. Maj:t, framhöll jag, att de allmänna domstolarna hittills ansett sig oförhindrade pröfva talan om lön eller pension, äfven om denna redan blifvit af Kungl. Maj:t i statsrådet ogillad, men att, därest mål af ifrågavarande slag öfverflyttades från regeringen till regeringsrätten, tillika borde meddelas sådana stadganden, att dylika mål icke vidare komme att upptagas af de allmänna domstolarna. Jag yttrade ock, att en särskild instansordning torde böra inrättas för pröfning af anspråk på lön eller pension, i allt fall försävidt anspråket vore riktadt mot statskassan, och antydde, efter hvilka grunder ett lagförslag i ämnet kunde tänkas uppgjort.

I anslutning till hvad jag sålunda vid remissen af förslaget anført, hafva högsta domstolens flesta ledamöter erinrat, att öfverflyttning af omförmälda mål från regeringen till regeringsrätten icke lämpligen bör komma till stånd under annan förutsättning, än att de ej vidare få upptagas af de allmänna domstolarna. Samma ledamöter hafva därvid jämväl påpekat, att en dylik inskränkning i domstolarnas behörighet syntes icke utan fara för rättssäkerheten kunna ske, med mindre det tillsåges, att den administrativa instansordningen beträffande mål af ifrågavarande art vore inrättad på ett med hänsyn till målens utredning fullt betryggande sätt. Allenast under förutsättning att detta villkor uppfylldes, funne dessa ledamöter sig kunna tillstyrka bifall till förslaget i förevarande del.

Eders Kungl. Maj:t har den 9 i denna månad meddelat beslut om verkställande af utredning för upprättande af förslag rörande den tilltänkta särskilda instansordningen. Uppenbart är dock, att denna fråga icke kan vara löst redan vid den tidpunkt, då regeringsrättens verksamhet torde begynna. Emellertid synes mig detta ej utgöra hinder mot att regeringsrätten omedelbart kommer att öfvertaga regeringens befattning med ifrågavarande mål. Så länge, efter målens öfverflyttning från regeringen till regeringsrätten, den nuvarande administrativa processen bibehålles i öfrigt oförändrad, måste det visserligen stå vederbörande öppet att, oafsedt regeringsrättens pröfning, få tvisten dragen under allmän domstol. Men detta interimistiska förhållande innebär, enligt min uppfattning, en mindre olägenhet än som skulle ligga däri, att regeringen fortfarande blefve betungad med afgörandet af dessa ingalunda fåtaliga eller i allmänhet enkla mål. De öfvergångsbestämmelser, hvilka — såsom

högsta domstolens majoritet äfven påvisat — torde erfordras med afseende å målens behandling, synas mig alltså böra gälla icke regeringens och regeringsrättens inbördes behörighet utan de allmänna domstolarnas kompetens och lära förty böra meddelas först i sammanhang med fastställandet af den förändrade administrativa processordningen.

Vid det tillfälle, då Eders Kungl. Maj:t täcktes besluta, att högsta domstolens yttrande skulle inhämtas öfver ifrågavarande lagförslag, anmärkte jag, hurusom förslaget slutliga lydelse, såvidt anginge vissa delar af enumerationen, icke kunde bestämmas, förrän den tilltänkta omorganisationen af kammarrätten och kammarkollegium blifvit genomförd. Beslut om reglering af löneförhållandena m. m. vid dessa ämbetsverk hafva nu blifvit fattade af 1908 års Riksdag. För kammarrätten har ock ny instruktion gifvits den 31 nästlidne december, under hvilken dag äfven utfärdats kungörelser angående vissa därmed sammanhängande ämnen.

Det är sålunda numera fastslaget, att klagan ej må föras öfver kammarrättens beslut i mantalsskrifningsfrågor. I följd häraf böra mål om mantalsskrifning, upptagna i 2 § 15 mom. af det remitterade förslaget, icke omnämnas i enumerationen. Men i öfrigt föranleder omorganisationen af de ifrågavarande ämbetsverken icke någon ändring i uppräkninngen af de mål, som höra till regeringsrättens upptagande och afgörande. Kammarkollegium skall ej, såsom löneregleringskommittén föreslagit, blifva sista instans i dit fullföljda besvärsmål, och kammarrättens beslut i debiterings- och beskattningsmål skola fortfarande få dragas under Kungl. Maj:ts pröfning.

I detta sammanhang må äfven nämnas, att kammarkollegium enligt den nya organisationen icke skall vara mellaninstans i de s. k. kommunikationsmålen, hvilka alltså i likhet med vissa andra, till antalet dock mindre betydande mål komma att från de lokala myndigheterna fullföljas omedelbart till Kungl. Maj:t för att afgöras i regeringsrätten. Det var väsentligen med hänsyn till en sådan förenklad instansordning och det därpå föranledda ökade arbetet hos den högsta instansen, som jag, på sätt Eders Kungl. Maj:t behagade erinra sig, vid den föregående behandlingen af frågan om regeringsrättens verksamhet icke ansåg mig kunna tillstyrka att, innan någon erfarenhet ännu vunnits om storleken af regeringsrättens arbetsprodukt, öfverflytta skiftesmålen från högsta domstolen till regeringsrätten. Önskvärdheten af dessa måls öfverflyttning till regeringsrätten har sedermera framhållits af Riksdagens konstitutionsutskott i dess förenämnda utlåtande. Jag har dock ej kunnat öfvergifva den mening, att en sådan åtgärd icke bör under den närmaste tiden vidtagas; och det må tillåtas mig att ånyo erinra jämväl därom, att frågan om dessa måls be-

dömande i sista instans icke kan slutligen prövas annat än i sammanhang med den allmänna revision af skiftesstadgan, som för närvarande är under arbete. Vid granskningen af nu förevarande lagförslag har ej heller skiftesmålens upptagande i enumerationen förordats af någon bland högsta domstolens ledamöter.»

Med afseende å bestämmelserna i 3 och 4 §§ uti ifrågavarande lagförslag yttrar departementschefen (propositionen sid. 31—32, 43—46):

»Jag har förut nämnt, att jag, lika med det underdåniga betänkandets författare, anser besvärsmål rörande sökt fastställelse å menighets beslut böra prövas af Kungl. Maj:t i statsrådet. I betänkandet äro de kommunala mål, hvilka i motsats härtill böra komma under regeringsrättens bedömande, rubricerade såsom angående 'den lagliga giltigheten' af meddeladt beslut. Ett sådant uttryckssätt kan vara berättigadt, när man, såsom i betänkandet, endast åsyftar kommunens eller landstings beslut, hvilka få öfverklagas allenast på vissa i författningarna angifna grunder. Men då regeringsrättens kompetens skall utsträckas till andra menighetsbeslut, beträffande hvilka besvärsrätten ej är sålunda begränsad, t. ex. beslut af vägstämman, kunde det med skäl anses tvifvelaktigt, hvad som borde förstås med beslutets lagliga giltighet. Det synes ej heller möjligt att genom en annan formulering direkt angifva, hvilka mål rörande menighetsbeslut böra, i motsats till målen om sökt fastställelse därå, tillhöra regeringsrättens afgörande. Man torde därför böra välja den utväg att i enumerationen helt allmänt upptaga mål angående ifrågavarande beslut och i en tilläggsbestämmelse göra undantag för det fall, att besvärerna röra sökt fastställelse. Då emellertid fastställelse ofta måste vägras af skäl, som utgör giltig anledning till besvär och således regelmässigt prövas af regeringsrätten, t. ex. att beslutet strider med allmän lag eller författning eller annorledes öfverskrider deras befogenhet, som fattat det, synes för upprätthållandet af rättstillämpningens enhet nödigt föreskrifva, att regeringsrätten skall afgifva utlåtande i målet. För det fall, som någon enstaka gång inträffar, att i samma mål är fråga både om besvär öfver beslutet och om — hos underordnad myndighet sökt — fastställelse därå, torde äfven böra gälla, att regeringsrätten skall med eget utlåtande öfverlämna målet i dess helhet till Kungl. Maj:t i statsrådet.

Mål angående menighets beslut, m. m.

Det framhålles i det underdåniga betänkandet, att kommunala besvärsmål rörande skolväsendets ordnande intaga en särställning på grund af den tillsynsrätt, som domkapitlet äger. Med begagnande af denna rätt företager domkapitlet ej sällan en pröfning, som går utöfver eller på sidan af de hos domkapitlet anförda besvär. Lämpligen torde dessa mål be-

handlas på samma sätt som de, i hvilka fråga är om sökt fastställelse å menighets beslut.»

*Ytterligare
kompetens-
regler.*

»Jag har redan nämnt, hurusom det beträffande några i enumerationen upptagna mål synes nödigt föreskrifva, att regeringsrätten under viss förutsättning skall med eget utlåtande öfverlämna målet till afgörande hos Kungl. Maj:t i statsrådet. Och ytterligare föreskrifter af liknande art torde erfordras.

När nämligen ett mål af viss beskaffenhet genom enumerationen hänföres till regeringsrättens bedömande, blifver därmed intet uttryckligen sagdt om regeringsrättens kompetens för den händelse, att i ett dylikt mål till pröfning förekommer jämväl annat ämne än det, som i lagen upptagits för målets karakterisering. Vål torde det vara uppenbart, att regeringsrätten är behörig handlägga äfven ett mål af sådan mera omfattande natur, därest det icke i något afseende faller utom ramen för de i enumerationen angifna frågor, utan blott utgör en kombination af flera, hvart för sig till regeringsrätten hänförliga mål. Men det låter tänka sig, att ett mål angår ämnen, af hvilka något men ej alla uppräknas i lagen. Och säkerligen skulle regeringsrätten, om ej annat uttryckligen stadgades, icke hafva något att skaffa med ett dylikt mål.

Att regeringsrätten sålunda blefve helt och hållet ställd utanför besvärens pröfning, skulle dock tydligen ej vara lämpligt. Här torde böra gälla samma regel, som jag ansett mig kunna förordna i fråga om vissa kommunala mål, att nämligen regeringsrätten skall afgifva utlåtande i målet och därefter hänskjuta det till regeringens bedömande.

Svaret är härmed gifvet på den af mig förut berörda frågan om förfarandet i det fall, att besvär rörande tillsättning af folkskolelärarejänst innefatta klagan öfver både skolrådets förslag och själfva valet å kyrkostämman.

Det må framhållas, hurusom nyssnämnda regel icke kan medföra sådana olägenheter, som jag trott vara förknippade med den i det underdåniga betänkandet föreslagna anordning. Sålunda bör genom enumerationen vara förebyggd hvarje tvekan om, när ett hänskjutande till Kungl. Maj:t i statsrådet skall äga rum. Och målets skilda delar komma att underkastas en enhetlig pröfning. För öfrigt är att märka, att regeringsrätten gifvetvis är oförhindrad förordna om klyfning af ett besvärsmål, däri skilda frågor blifvit utan inre sammanhang hopförda. Säkerligen skall ifrågavarande regel blott i enstaka undantagsfall behöfva tillämpas.

*Besvär
jämte an-
sökkan.*

Att med besvär förenas ansökan om meddelande af dispens eller om vidtagande af annan åtgärd, hvilken skulle på Kungl. Maj:ts beslut i statsrådet ankomma, torde, på sätt ock är iakttaget i den lag om regeringsrätten, som föreslås i det underdåniga betänkandet, icke böra föranleda,

att jämväl besvären afgöras af regeringen. Den pröfning, som en sådan ansökan påkallar, är till sin natur fullt skild från pröfningen af besvären och griper ej in på området för denna.

Annat kunde förhållandet synas vara med det i samma lagförslag lika behandlade fall, att ett mål såväl genom besvär som genom underställning inkommit till Kungl. Maj:t. Underställningen bringar under Kungl. Maj:ts bedömande alla omständigheterna i ett mål, äfven de formellt rättsliga, exempelvis frågan om det underställda beslutets lagliga tillkomst. Huruvida besvär anförts eller icke, är, efter underställningens begrepp, likgiltigt för frågan om vidden och arten af pröfningen i målet. Sålunda har Kungl. Maj:t i flera fall, där underdånig ansökning gjorts om fastställelse å kommuns beslut, afslagit ansökningen på grunder, som kunnat i besvär åberopas, t. ex. därför att de beslutande öfverskridit sin befogenhet eller att ärendet icke blifvit i laga ordning handlagdt. I 1856 års förut af mig omnämnda förslag till stadga för regeringsrätten fanns ock föreskrifvet, att besvär angående beslut, hvilka efter författningarna borde underställas Kungl. Maj:ts pröfning, voro undantagna från regeringsrättens pröfning och afgörande. En dylik regel skulle emellertid medföra, att besvär af fullt enahanda slag blefve pröfvade än af regeringen, än af regeringsrätten och synes därför ej tillräddig. Äfven i nu ifrågavarande afseende torde alltså lagförslaget böra följas, m. a. o., regeringsrättens behörighet att pröfva besvär bör ej lida intrång af att ett besvärsmål jämväl underställningsvis inkommit till Kungl. Maj:t.

*Bevär i
underställ-
ningsmål.*

Möjligen kunde det ifrågasättas, att i underställningsmål, som är af beskaffenhet, att besvär i målet skulle tillhöra regeringsrättens pröfning, dennas utlåtande ovillkorligen borde inhämtas, ehvad besvär anförts eller ej. Men en föreskrift därom skulle leda utöfver gränserna för hvad eljest lagstadgats såsom regeringsrättens uppgift — att handlägga besvärsmål. Det lärer, såsom ock i det underdåniga betänkandet afses, få ankomma på Kungl. Maj:t i statsrådet, huruvida regeringsrättens utlåtande bör i underställningsmål infordras.

Däremot anser jag — och kan jämväl härutinnan stödja mig på betänkandet —, att, då en ansökan om dispens eller dylikt är förknippad med besvär, som regeringsrätten pröfvat, regeringsrätten bör hafva afgifvit sitt utlåtande öfver ansökningen, när denna föredrages i statsrådet. Tydligt är, att sådan föredragning ej erfordras, om redan pröfningen af besvären ledt till det resultat, hvilket med ansökningen åsyftas.

Utan särskild bestämmelse i lagen torde det vara klart, att Kungl. Maj:ts beslut bör expedieras under ett, när i anledning af ansökan eller underställning ett afgörande hos regeringen följer på regeringsrättens pröfning af besvären.

I förslaget af år 1856 förekom ett stadgande, som de i det underdåniga betänkandet förordade kompetensregler skulle göra mindre behöfligt, men som synes mig väl värdt att till sitt väsentliga innehåll återupptagas, då man vill gifva sådana regler enligt enumerationsmetoden. Jämlikt berörda förslag ägde regeringsrätten i visst fall underställa ett ärende Kungl. Maj:ts pröfning i statsrådet, om än någon ansökan ej blifvit i ärendet gjord. Sådan rätt förefanns, om — efter hvad regeringsrätten vid ärendets handläggning funnit — enskild person eller menighet komme att, genom tillämpning af hvad lag och författningar i ämnet bjöde, tillskyndas sådan tunga, att till lättnad däri skäligen borde medgifvas antingen något undantag från gällande stadganden, såvidt sådant vore förenligt med andras lagliga rätt, eller något bidrag af allmänna medel. En dylik befogenhet för regeringsrätten synes vara en naturlig motsvarighet till Kungl. Maj:ts i statsrådet rätt att infordra den administrativa domstolens utlåtande och torde vid en tillämpning af enumerationsmetoden ej kunna utan olägenhet undvaras.»

Förslage till lag om tjänstgöringen af Kungl. Maj:ts lagråd.

Beträffande ifrågavarande lagförslag har departementschefen anført följande (propositionen sid. 52—53):

»Beträffande frågan, huru de ordinarie ledamöterna i lagrådet skola utses, torde det ur flera synpunkter finnas mest lämpligt, att valet uppdrages åt de domstolar, bland hvilkas ledamöter valet skall ske, så att högsta domstolen utser de två justitieråden och regeringsrätten det regeringsråd, som skall tjänstgöra i lagrådet. Förordnande för extra ordinarie ledamot att deltaga i granskning af visst lagförslag torde böra meddelas af Kungl. Maj:t; och lär man böra för extra ordinarie ledamot uppställa samma kompetensvillkor, som för justitieråd stadgas i § 17 regeringsformen.

Mot förslaget, att tjänstgöringstiden för ordinarie ledamot af lagrådet skall i regel vara två år, har ej någon anmärkning framställts. Då det emellertid kan tänkas, att granskning af ett omfattande lagförslag pågår vid öfvergången från en tjänstgöringsperiod till en annan, lærer det blifva nödigt föreskrifva, att, därest lagrådet under en tvåårsperiod börjat handlägga ett ärende, men, då perioden slutar, ej hunnit fullborda arbetet därå, de afgående ledamöterna skola fortfarande bestrida tjänstgöringen under ärendets vidare behandling.

Skulle justitieråd eller regeringsråd afgå från sitt ämbete, medan han är ledamot i lagrådet, bör, till förekommande att periodindelningen förtryckes, den, som i den afgångnes ställe insättes i lagrådet, erhålla för-

ordnande allenast för den återstående delen af tjänstgöringsperioden. Om förfall för ordinarie ledamot i lagrådet nödvändiggör, att vikarie utses, bör denne naturligtvis tjänstgöra blott under förfalltiden.

Såsom ett flertal justitieråd påpekat, är det angeläget, såväl att de justitieråd, hvilka blifva ledamöter i lagrådet, dessförinnan deltagit i lagskipningen inom högsta domstolen under icke alltför kort tid som ock att tjänstgöringen i lagrådet icke, genom upprepad indelning till sådan tjänstgöring för samma ledamot, erhåller karaktär af en fast befattning, skild från justitierådsämbetet. De föreskrifter, hvilka i sådant syfte föreslagits, torde äfven vara lämpliga, nämligen att justitieråd först efter två års tjänstgöring i högsta domstolen må inträda i lagrådet samt att den, som under en tvåårsperiod tjänstgjort i lagrådet, ej må ånyo utses till dylik tjänstgöring förr än fyra år efter periodens slut. Sistnämnda stadgande torde dock med hänsyn till de fall, då någon under blott en del af en period gjort tjänst i lagrådet, böra modifieras sålunda, att minst ett års tjänstgöring i lagrådet under en period medför, att vederbörande ej får utses till sådan tjänstgöring, förrän fyra år från periodens utgång förflutit. Enahanda föreskrift torde böra meddelas beträffande det i lagrådet tjänstgörande regeringsrådet, allenast med den af det mindre antalet regeringsråd betingade skillnad, att återinträde i lagrådet kan äga rum redan efter två års förlopp.

Äfven den inom högsta domstolen föreslagna befrielse från tjänstgöring i lagrådet för justitieråd, som uppnått en lefnadsålder af sextio år eller en tjänsteålder i högsta domstolen af femton år, finner jag väl motiverad; och torde jämväl innehaf af regeringsrådsämbete under femton år eller ledamotskap i högsta domstolen och regeringsrätten under tillhoppa så lång tid böra fritaga justitieråd från tjänstgöring i lagrådet.

Rörande de ordinarie ledamöternas i lagrådet åligganden synes ej annan föreskrift vara erforderlig, än att de alla skola deltaga i samtliga ärenden, som ankomma på lagrådets handläggning, hvarjämte det torde böra bestämmas, att justitieråd eller regeringsråd, fastän han börjat tjänstgöra i lagrådet, dock är skyldig att i högsta domstolen eller regeringsrätten deltaga i den slutliga behandlingen af ärenden, hvilkas handläggning i hans närvaro påbörjats.

Särskilda föreskrifter i fråga om ordnandet af lagrådets arbete torde ej behöfva meddelas. Det lär vara uppenbart, att lagrådet äger bestämma om tiderna för sessioner och hemarbete med mera dylikt, men ock att, när flera lagförslag samtidigt föreligga till granskning, lagrådet bör tillmötesgå regeringens önsknings i afseende å turen för ärendenas behandling. Jag förutsätter alltså, att ett mera omfattande och långvarigt gransk-

ningsarbete kan blifva tillfälligtvis skjutet åt sidan med hänsyn till angelägenheten af ett annat ärendes skyndsamma handläggning.

Den ledighet, som enhvar af lagrådets ledamöter skall äga att hvarje år åtnjuta, torde med hänsyn till arbetets ansträngande beskaffenhet böra bestämmas till inalles tre månader.

Af nu förordade stadganden angående lagrådet lärer endast det hufvudsakligaste böra erhålla grundlags natur. I regeringsformen torde sålunda principerna för lagrådets sammansättning inrymmas och dess uppgift angifvas, medan i fråga om de närmare bestämmelserna rörande tjänstgöringen hänvisas till särskild lag, stiftad enligt § 87 regeringsformen.»

Förslagen till lag om ändring i förordningen angående äktenskapsskillnaden den 27 april 1810 samt om ändring i förordningen den 3 april 1810, huruledes rättelse och förklaring uti gjorda fideikommissförfattningar må sökas, samt hvad i afseende på fardag af fideikommissegendom kommer att iakttagas.

Dessa lagändringar afse, den förra upphäfvande af föreskriften om högsta domstolens hörande öfver ansökning om Konungens tillåtelse till skillnad i äktenskap och den senare öfverflyttande af ärenden rörande rättelse eller förklaring af fideikommissförfattningar från högsta domstolen till Kungl. Maj:t i statsrådet efter regeringsrättens hörande. Beträffande dessa lagförslag har departementschefen anfört följande (propositionen sid. 55—56):

»Anser jag mig sålunda icke böra tillstyrka någon väsentlig förändring i fråga om högsta domstolens befattning med nådemålen, är förhållandet ett annat beträffande öfriga ansökningsärenden, i hvilka högsta domstolens hörande i särskilda författningar är föreskrifvet, nämligen ansökningar om äktenskapsskillnad, som jämlikt nådiga förordningen den 27 april 1810 beviljas af Kungl. Maj:t i statsrådet, ansökningar af personer, som genom otrohet vållat äktenskapsskillnad, om tillstånd jämlikt 13 kap. 12 § giftermålsbalken att ingå nytt äktenskap, ansökningar om lof att före lagstadgad ålder träda i äktenskap (1 kap. 6 § giftermålsbalken) samt frågor om andra dispenser eller tillåtelser, hvilka efter allmänna lagen eller dithörande författningar bero på Kungl. Maj:ts afgörande i statsrådet. Samtliga dessa ärenden äro i allmänhet af synnerligen enkel natur och, inom de särskilda grupperna, mycket likartade. Det torde därför icke kunna bestridas, att de ovillkorliga föreskrifterna

om högsta domstolens hörande i dessa fall kunna utan olägenhet upphävas. Skulle afgörandet af något enstaka ärende erbjuda vanskligheter af en eller annan art, står det ju Kungl. Maj:t fortfarande öppet att i sådant ärende inhämta högsta domstolens yttrande till ledning för frågans bedömande. Jag kan sålunda ej finna hinder möta att bereda högsta domstolen den, visserligen ej betydande, lindring i dess åligganden, som afskaffandet af domstolens i lag föreskrifna befattning med nu omhandlade ansökningsärenden skulle medföra. I sådant syfte torde förenämnda 1810 års förordning böra ändras så, att stadgandet om högsta domstolens hörande i där afsedda ansökningsärenden upphäves och föreskrift meddelas, att ansökningar i sådana ärenden skola ingifvas till justitiedepartementet i stället för till justitierevisionsexpeditionen. Vidare lär § 2 af instruktionen för nedre justitierevisionen den 16 december 1901 böra erhålla den ändrade lydelse, att revisionssekreterarnas befattning med ansökningsärenden, som afgöras i statsrådet, begränsas till att gälla nådemålen.

Ett slag af ansökningsärenden, hvori högsta domstolen ej blott afgifver utlåtanden, utan meddelar beslut, utgöres af sådana ansökningar rörande egendom af fideikommissnatur, som, enligt nådiga förordningen, huruledes rättelse och förklaring uti gjorda fideikommissförfattningar må sökas m. m., den 3 april 1810, skola behandlas i likhet med ansökningar om lagförklaring. Af flera ledamöter i högsta domstolen har erinrats, att dessa ärenden borde afskiljas från högsta domstolen, och äfven jag finner en sådan åtgärd önskelig. Mål af detta slag tillhöra ej domstolens egentliga verksamhetsområde och äro, om de än icke förekomma i större antal, dock ej sällan ganska tidsödande. Inom högsta domstolen hafva yppats olika meningar om, hvar handläggning af fideikommissmålen borde äga rum, efter det högsta domstolen därifrån befriats. Af några ledamöter har sålunda uttalats, att afgörandet af ifrågavarande ärenden borde förläggas till Kungl. Maj:t i statsrådet, medan en ledamot ansett, att högsta domstolens befattning därmed borde öfverflyttas till regeringsrätten. Det torde af hvad jag yttrat om regeringens och regeringsrättens behörighet i besvärsmål framgå, att jag vill ansluta mig till den förra meningen. Redan den omständighet, att fideikommissmålen anhängiggöras genom ansökan, gör mig obenägen att öfverföra dem till regeringsrätten; och afgörandet i dessa mål har onekligen i hög grad karaktären af dispens. Med afseende å de rättsliga synpunkter, hvilka kunna vara att beakta, torde det likväl vara lämpligt, att regeringsrätten afgifver utlåtande i målen. Jag föreslår därför sådan ändring af förordningen den 3 april 1810, att ansökningar af berörda art komma att, efter regeringsrättens hörande, på chefens för justitiedepartementet föredragning prövas af Kungl. Maj:t i statsrådet.»

Utskottets yttrande.

De hufvudsynpunkter, som varit bestämmande vid affattandet af ifrågavarande lagförslag, hafva i det föregående angifvits. Hvad först angår förslaget till lag om Kungl. Maj:ts högsta domstols tjänstgöring på afdelningar, synes det utskottet med hänsyn till det allt fortfarande stora antalet balanserade mål inom högsta domstolen nödvändigt att bibehålla antalet dömande justitieråd vid 21. Vid de lättnader i högsta domstolens arbetsbörda, som de föreliggande lagförslagen ostridigt innebära, vill dock utskottet knyta den förhoppningen, att ett nedbringande af denna balans skall kunna ske inom en ej alltför aflägsen framtid.

Hvad angår förslaget till lag om Kungl. Maj:ts regeringsrätt, har, såsom nämnts, i förslagets 1 § bestämts, att regeringsrättens arbete skall fortgå minst fyrtio veckor om året, och att med iakttagande häraf de i regeringsrätten tjänstgörande ledamöterna äga sig emellan fördela tjänstgöringsskyldigheten. Föredragande departementschefen har visserligen med afseende å regeringsrättens ferier erinrat, att regeringsrättens arbete synes kunna afbrytas under två månader af sommaren samt att, om under ferierna mål af brådskande beskaffenhet kräfde behandling, regeringsrätten naturligtvis borde sammanträda. I betraktande särskildt af denna omständighet — att regeringsrättens arbete ansetts vara af beskaffenhet att någon tid af året kunna ligga nere — hafva också bestämmelserna gifvits om antalet ledamöter i regeringsrätten, om regeringsrättens beslutförhet m. m. Utskottet har dock med hänsyn till affattningen af nyssnämnda stadgande i lagförslagets 1 § ansett sig icke böra underlåta att i detta sammanhang framhålla den stora vikten däraf, att regeringsrättens arbete så ordnas, att menliga afbrott i dess verksamhet såvidt möjligt icke förekomma.

I likhet med hvad som framhölls af konstitutionsutskottet vid 1908 års riksdag i dess utlåtande öfver de grundlagsändringsförslag, hvarå föreliggande förslag äro byggda, finner äfven lagutskottet sig icke hafva något att erinra mot den enumerationsprincip, hvilken kommit till användning vid bestämmande af regeringsrättens verksamhetsområde. Den i förslagets 2 § verkställda enumerationen afser, såsom §:s ingress angifver, ej att bestämma, i hvilka fall besvär få från underordnade myndigheter fullföljas hos Kungl. Maj:t, utan endast att uppdelade dem, som enligt författningarna kunna sålunda fullföljas, mellan Kungl. Maj:t i statsrådet och regeringsrätten.

Härvid har, såsom statsrådet och chefen för justitiedepartementet till statsrådsprotokollet anmärkt, måst räknas med den möjligheten, att något eller några slags mål förbisetts, äfvensom med det förhållande, att blifvande lagstiftning alltjämt kan komma att skapa nya fall, där fullföljd kan komma att äga rum. Med hänsyn bland annat härtill har enumerationen hänförs till regeringsrätten och ej till statsrådet, för hvilket, såsom departementschefen framhållit, åtminstone den möjligheten alltid står öppen att, innan ett mål, som dit inkommit, afgöres, infordra regeringsrättens yttrande. Det torde i allt fall ligga i sakens natur, att kompetenskonflikter mellan statsrådet och regeringsrätten skola lätt lösas. I den mån erfarenhet vinnes, kunna ju också jämkningar i stadgandena härutinnan ske. Hvad särskildt angår det af nästlidet års riksdags konstitutionsutskott uttalade önskemålet, att för lindring af högsta domstolens arbetsbörda högsta domstolens befattning med skiftesmålen borde flyttas till regeringsrätten, har utskottet icke något att erinra mot att resultatet af skifteskommitténs arbeten afvaktas, innan något afgörande i denna fråga äger rum.

Beträffande sistnämnda lagförslags 4 § har utskottet fäst sig vid den olikhet, som enligt förslaget skulle komma att äga rum i behandlingen af de fall, där med besvär förenats ansökning om dispens, och sådana fall, där regeringsrätten utan att dylik ansökning blifvit gjord vid handläggning af besvärsmål finner, att från gällande stadganden skäligen borde medgifvas något undantag. I förra fallet skall enligt förslaget regeringsrätten pröfva besvären och därefter, innan föredragning af målet i statsrådet sker, afgifva utlåtande däri. I senare fallet åter, skall regeringsrätten med eget utlåtande öfverlämna målet i dess helhet till afgörande af Konungen i statsrådet. I syfte att åstadkomma en enligt utskottets mening erforderlig likformighet i behandlingen af dessa båda i reellt afseende likartade fall har utskottet ansett sig böra föreslå en ändring i sista stycket af ifrågavarande §.

I öfvergångsstadgandena till de ifrågavarande lagförslagen har utskottet vidtagit en formell ändring, som numera är nödvändig.

I öfrigt har den granskning, utskottet företagit af förevarande lagförslag, ej gifvit anledning till särskildt uttalande eller erinran.

På grund af hvad sålunda anförts, får utskottet hemställa,

att Riksdagen, under förklarande att Kungl. Maj:ts förevarande proposition n:o 11 icke kunnat af Riksdagen i oförändradt skick bifallas, måtte för sin del antaga följande:

(Kungl. Maj:ts förslag.)

(Utskottets förslag.)

L a g

angående Kungl. Maj:ts högsta domstols tjänstgöring på afdelningar.

Med upphäfvande af lagen den 20 juni 1905 angående Kungl. Maj:ts högsta domstols tjänstgöring på afdelningar förordnas som följer:

1 §.

Kungl. Maj:ts högsta domstol skall utgöras af tjugufyra justitieråd, af hvilka tre, enligt hvad därom är särskildt stadgadt, tjänstgöra i lagrådet. Högsta domstolen arbetar på afdelningar, på sätt nedan sägs.

2 §.

Åtta veckor hvarje år skall högsta domstolen arbeta på en afdelning, sjuutton veckor på tre afdelningar och under den öfriga tiden af året utom öfliga jul- och påskferier på två afdelningar.

3 §.

Afdelningarna äro lika behöriga att upptaga de till högsta domstolens handläggning hörande ärenden, hvilkas fördelning endast beror af den ordning, hvori de enligt gällande föreskrifter anmälas.

4 §.

Med iakttagande af hvad ofvan är föreskrifvet äga de i högsta domstolen tjänstgörande justitieråden sig emellan fördela tjänstgöringsskyldigheten.

(Kungl. Maj:ts förslag.)

(Utskottets förslag.)

5 §.

Angående måls handläggning i vissa fall af högsta domstolens afdelningar samfällt är särskildt stadgadt.

Denna lag träder i kraft den dag, då det *hvilande* förslaget till ändrad lydelse af §§ 17, 18, 19, 21, 22, 23, 25, 26, 34, 87, 99, 101, 102, 103, 104 och 106 regeringsformen, §§ 11, 43, 54 och 69 riksdagsordningen samt 2 § 4:o tryckfrihetsförordningen, *efter att hafva af Riksdagen antagits*, varder af Konungen gilladt. Bestämmelsen i 2 § skall dock ej vinna tillämpning förrän vid början af det kalenderår, som infaller näst efter sagda dag; skolande högsta domstolen intill nämnda år arbeta å afdelningar på sätt i lagen den 20 juni 1905 är stadgadt för det fall, att justitierådets antal är tjuguet.

Denna lag träder i kraft den dag, då det *af Riksdagen antagna* förslaget till ändrad lydelse af §§ 17, 18, 19, 21, 22, 23, 25, 26, 34, 87, 99, 101, 102, 103, 104 och 106 regeringsformen, §§ 11, 43, 54 och 69 riksdagsordningen samt 2 § 4:o tryckfrihetsförordningen varder af Konungen gilladt. Bestämmelsen i 2 § skall dock ej vinna tillämpning förrän vid början af det kalenderår, som infaller näst efter sagda dag; skolande högsta domstolen intill nämnda år arbeta å afdelningar på sätt i lagen den 20 juni 1905 är stadgadt för det fall, att justitierådets antal är tjuguet.

S t a d g a

angående måls handläggning i vissa fall af Kungl. Maj:ts högsta domstols afdelningar samfällt.

Med upphäfvande af stadgan den 20 juni 1905 angående måls handläggning i vissa fall af Kungl. Maj:ts högsta domstols afdelningar samfällt förordnas som följer:

(Kungl. Maj:ts förslag.)

(Utskottets förslag.)

Mom. 1.

Finner någon af högsta domstolens afdelningar, vid öfverläggning till dom, å afdelningen rådande mening afvika från rättsgrundsats eller lagtolkning, som förut varit af högsta domstolen antagen; då må afdelningen förordna, att målet i hela dess vidd eller, där sådant pröfvas kunna ske, allenast viss i målet uppkommen fråga skall af högsta domstolens afdelningar samfällt afgöras; och böra, där laga hinder icke möter, alla justitieråden med undantag af dem, hvilka tjänstgöra i lagrådet, i sådant afgörande deltaga.

Hafva i särskilda, för afdelningen kända domar mot hvarandra stridande åsikter, i fråga om viss rättsgrundsats eller lagtolkning, på olika tider gjort sig inom högsta domstolen gällande, äge hvad ofvan föreskrifvet är tillämpning endast i det fall att afdelningen finner den rådande meningen afvika från den senast meddelade domen.

Mom. 2.

Hvad i föregående moment stadgadt är afser ej mål, som från krigsdomstol drages under Konungens pröfning; ej heller mål, som angår häktad person eller eljest enligt särskild föreskrift fordrar skyndsamt afgörande, där sådant mål förekommer under juni, juli eller augusti månad.

Denna stadga träder i kraft den dag, då det *hvilande* förslaget till ändrad lydelse af §§ 17, 18, 19, 21, 22, 23, 25, 26, 34, 87, 99, 101, 102, 103, 104 och 106 regeringsformen, §§ 11, 43, 54 och 69 riksdagsordningen samt 2 § 4:o tryckfrihetsförordningen, *efter att hafva af Riksdagen antagits*, varder af Konungen gilladt.

Denna stadga träder i kraft den dag, då det *af Riksdagen antagna* förslaget till ändrad lydelse af §§ 17, 18, 19, 21, 22, 23, 25, 26, 34, 87, 99, 101, 102, 103, 104 och 106 regeringsformen, §§ 11, 43, 54 och 69 riksdagsordningen samt 2 § 4:o tryckfrihetsförordningen, varder af Konungen gilladt.

(Kungl. Maj:ts förslag.)

(Utskottets förslag.)

L a g

om Kungl. Maj:ts regeringsrätt.

Häri genom förordnas som följer:

1 §.

Kungl. Maj:ts regeringsrätt skall utgöras af sju regeringsråd, af hvilka en, enligt hvad därom är särskildt stadgad, tjänstgör i lagrådet.

Med iakttagande att regeringsrättens arbete skall fortgå minst fyrtio veckor om året äga de i regeringsrätten tjänstgörande ledamöterna sig emellan fördela tjänstgöringsskyldigheten.

2 §.

Besvär, som jämlikt författningarna må hos Konungen fullföljas i statsdepartementen, skola, med de undantag hvarom i 3 § sägs, tillhöra regeringsrättens upptagande och afgörande i följande mål:

1:o) mål om riksdagsmannaval, om afsägelse af riksdagsmannaupdrag; mål om annat val till befattning eller uppdrag, om val för upprättande af förslag därtill, om den valdes afsägelse;

2:o) mål om beslut af landsting, af kommun, annan menighet eller deras representationer;

mål om nybyggnad, inredning eller reparation af allmän byggnad, som af menighet skall byggas och underhållas, om stället för sådan byggnads uppförande;

mål angående fattigvården;

3:o) mål om sammankallande af menighet eller dess representation;

4:o) mål om aflöningsförmåner, därunder inbegripet provision, anmärknings- och aktoratsarfvode, ersättning för viss förrättning eller visst uppdrag, bostadsförmån, hyresbidrag, sjukvård, beklädnadsersättning och dylikt, om resekostnads- och traktamentsersättning, om delaktighet i eller afgifter till pensionsinrättning eller annan sådan allmän anstalt eller kassa,

(Kungl. Maj:ts förslag.)

(Utskottets förslag.)

om rätt till pension eller dylik förmån, allt enligt gällande föreskrifter eller öfverenskommelser;

mål om annan ersättning, såvidt den enligt gällande författningar utgår af statsmedel och anspråket ej är framställt mot riksförsäkringsanstalten;

mål om sådant bidrag eller understöd af statsmedel, som statskontoret eller Konungens befallningshafvande enligt gällande författningar må bevilja eller skall på rekvisition utbetala;

5:o) mål om tullbehandling;

mål om taxering till skatt eller annan afgift;

mål om debitering eller indrifning af utskylder eller andra afgifter;

mål om skyldighet för medlem af kommun eller annan menighet att till dess gemensamma utgifter lämna bidrag;

mål om restitution af utskylder, böter eller andra allmänna medel; anmärknings- eller redogörelsemål, reskontreringsmål, mål om afkortning eller afskrifning;

mål om förvaltning af eller redovisning för kyrkans, prästerskapets, undervisningsverks eller fromma stiftelsers inkomster eller ägodelar;

mål om fördelning af brännvinsförsäljningsmedel eller skogsvårdsafgifter;

mål om fördelning till återbetalning af lån utaf allmänna medel;

6:o) skattläggningsmål, öfriga mål om grundskatter eller därmed jämförliga utskylder;

mål om markegångsprisen;

7:o) mål om fastställande af jordebok, om upptagande i eller utslutande ur jordebok af fastighet eller särskild anteckning, om ändring i förhållande, hvarom uppgift finnes i jordebok införd;

de i denna § eljest ej nämnda mål om förmåner, rättigheter och skyldigheter, hvilka åtfölja fastighet på grund af dess särskilda natur och egenskap;

8:o) mål om rust- och rotehållares rättigheter och skyldigheter, öfriga mål rörande indelnings- och roteringsverket;

mål om hemmans och lägenheters indelning till lotsning, om utbyten af boningsplatser för lotsar eller af lotsningspliktiga hemman och lägenheter, om dessas förmåner, friheter och skyldigheter;

mål om anläggning, indragning eller förändring af allmänna vägar, af broar och färjor därå, om deras underhåll sommar- och vintertiden, om

(Kungl. Maj:ts förslag.)

(Utskottets förslag.)

vägdelening, om rätt att hafva byggnad utmed väg eller att därå hafva grind, om tid för grinds öppenhallande;

mål rörande skjutsväsendet;

mål om allmän flottled och farled samt sättet och villkoren för deras begagnande;

mål om strömnrensningar och skyldighet att därtill bidraga;

mål om ordningen och sättet för begagnande af samfällid tångtäkt;

9:o) mål om tillvaro af eller företräde till stadgad åborätt eller ständig besittningsrätt till hemman eller lägenhet, som tillhör kronan, menighet eller allmän inrättning;

mål om anläggning af och frihetsår för nybyggen;

mål, huruvida jord tillhörig kyrkor i Lunds och Göteborgs stift skall enligt gällande författningar under prästgård eller annat visst hemman brukas, mål om beloppet af den afgift, som därå bör till kyrkan erläggas;

mål om villkor för utarrendering af prästerskapet eller kyrkor anslagen jord, som enligt hvad författningarna stadga skall under arrende upplåtas;

mål om optionsrätt till arrende;

10:o) mål om rättighet till och villkoren för skatteköp af kronan, menighet eller allmän inrättning tillhörig fastighet, som jämlikt författningarna får till skatte försäljas, om fastställande af skatteköpeskilling;

mål om nybygges omföring till skatte och villkoren därvid;

11:o) mål om afsöndring från fastighet under enskild äganderätt eller stadgad åborätt;

mål om afgäld från afsöndrad lägenhet, om fördelning af mantal eller utskylder mellan stamfastighet och afsöndrad lägenhet;

mål, huruvida fastighet är af beskaffenhet att den må förvärfvas af bolag eller förening, mål om tillstånd till ägostyckning;

12:o) afvittringsmål;

13:o) mål om Konungens befallningshafvandes beslut rörande förordnande till landtmäteriförrättning, till vägdelening, till syn rörande dikning, vattenafledning eller flottning eller till annan dylik förrättning, om befallningshafvandes åtgärder till befordrande af landtmäteriförrättningarars fortgång och behöriga verkställighet, om landtmätares afstängande från rätt till nya förordnanden;

14:o) mål om inmutning eller utmålsläggning;

mål om meddelande af patent, om registrering af varumärken eller af mönster och modeller;

(Kungl. Maj:ts förslag.)

Utskottets förslag.)

mål om anteckning i aktiebolags-, försäkrings-, förenings-, handels- eller annat dylikt register, om anmälan om idkande af näringsyrke;

mål om registrering af fartyg, om förändring af fartygs namn, om skeppsmätning;

15:o) mål om antagande af släktnamn;

mål om kyrkoskrifning, lysning till äktenskap, skillnad i trolofning, utfärdande af skiljobref, anteckning i kyrkobok;

16:o) mål om meddelande i särskilda fall af tillstånd, förbud eller föreläggande jämlikt författningar och föreskrifter rörande den allmänna hälsovården, härunder inbegripet fosterbarns vård, samt städernas eller andra orters byggnads- och brandväsen;

17:o) mål om kyrkotukt, om uppfostran åt vanartade och i sedligt afseende försummade barn, om skolpliktiga barns skiljande från föräldrar eller målsmän;

mål om disciplinär bestraffning, om afstängande från tjänstgöring under åtalstid;

mål om bötesansvar, om annat föreläggande vid vite än sådant, som må gifvas enligt författningar om banker eller andra penninginrättningar, om utdömande af vite enligt andra än nämnda författningar;

mål om häktads vård och behandling, om verkställande af straff;

18:o) handräkningsmål.

3 §.

Därest i mål, hvarom under 2:o) af 2 § förmäles, klagan rör myndighets beslut i anledning af sökt fastställelse å landstings, menighets eller dess representations beslut, eller mål, som i första eller andra stycket af samma punkt sägs, angår skolväsendets ordnande, skall regeringsrätten, med eget utlåtande, öfverlämna målet till afgörande af Konungen i statsrådet.

Samma lag vare, där besvärsmål angår flera ämnen, af hvilka något, men ej alla angifvits i 2 §.

4 §.

Är med besvär förenad ansökning om meddelande af dispens eller om vidtagande af annan åtgärd, hvil-

4 §.

Är med besvär förenad ansökning om meddelande af dispens eller om vidtagande af annan åtgärd, hvil-

(Kungl. Maj:ts förslag.)

(Utskottets förslag.)

ken är af beskaffenhet att ankomma på beslut af Konungen i statsrådet, eller har beslut, hvarom i besvären är fråga, underställts Konungens pröfning, vare det ej hinder för att regeringsrätten pröfvar besvären.

Erfordras, efter det besvären blifvit af regeringsrätten afgjorda, föredragning inför Konungen i statsrådet af ansökning, som nyss är nämnd, afgifve regeringsrätten sitt utlåtande däröfver.

Därest vid handläggning af besvärsmål regeringsrätten skulle finna, att från gällande stadganden skäligen borde medgifvas något undantag, hvarom ansökan ej blifvit i målet gjord, må regeringsrätten, *med eget utlåtande, öfverlämna målet till afgörande af Konungen i statsrådet.*

ken är af beskaffenhet att ankomma på beslut af Konungen i statsrådet, eller har beslut, hvarom i besvären är fråga, underställts Konungens pröfning, vare det ej hinder för att regeringsrätten pröfvar besvären.

Erfordras, efter det besvären blifvit af regeringsrätten afgjorda, föredragning inför Konungen i statsrådet af ansökning, som nyss är nämnd, afgifve regeringsrätten sitt utlåtande däröfver.

Därest vid handläggning af besvärsmål regeringsrätten skulle finna, att från gällande stadganden skäligen borde medgifvas något undantag, hvarom ansökan ej blifvit i målet gjord, må regeringsrätten, *sedan besvären blifvit afgjorda, underställa målet Konungens pröfning i statsrådet.*

5 §.

Föredragande i regeringsrätten vare, efter Konungens bestämmande, ämbets- eller tjänsteman i det statsdepartement, hvartill det ärende, som skall föredragas, enligt stadgad fördelning hör.

Om anmälan till föredragning och om föredragningsturen förordnar Konungen, efter regeringsrättens hörande.

Denna lag träder i kraft den dag, då det *hvilande* förslaget till ändrad lydelse af §§ 17, 18, 19, 21, 22, 23, 25, 26, 34, 87, 99, 101, 102, 103, 104 och 106 regeringsformen, §§ 11,

Denna lag träder i kraft den dag, då det *af Riksdagen antagna* förslaget till ändrad lydelse af §§ 17, 18, 19, 21, 22, 23, 25, 26, 34, 87, 99, 101, 102, 103, 104 och 106 re-

(Kungl. Maj:ts förslag.)

(Utskottets förslag.)

43, 54 och 69 riksdagsordningen samt 2 § 4:o tryckfrihetsförordningen, efter att hafva af Riksdagen antagits, varder af Konungen gilladt.

geringsformen, §§ 11, 43, 54 och 69 riksdagsordningen samt 2 § 4:o tryckfrihetsförordningen varder af Konungen gilladt.

L a g

om tjänstgöringen i Kungl. Maj:ts lagråd.

Häri genom förordnas som följer:

1 §.

De tre justitieråd och det regeringsråd, hvilka tillsammans utgöra Kungl. Maj:ts lagråd, skola, med iakttagande af föreskrifterna i 2—5 §§, utses, justitieråden af högsta domstolen och regeringsrådet af regeringsrätten. Där laga hinder icke möter, böra alla justitieråden eller regeringsråden i sådant ärende deltaga; dock vare justitieråd ej därtill pliktig, när han är från tjänstgöringsskyldighet befriad.

2 §.

Tjänstgöringsperiod i lagrådet är två kalenderår. Har vid tjänstgöringsperiods utgång behandlingen af något ärende påbörjats men ej hunnit avslutas, skola de afgående ledamöterna bestrida tjänstgöringen i lagrådet, till dess ärendet blifvit slutligen handladt.

3 §.

Afgår ledamot, som utsetts af högsta domstolen eller regeringsrätten, från sitt justitieråds- eller regeringsrådsämbete, eller får han förfall, tjänstgöra såsom ledamot i hans ställe den därtill utses. Den som tjänst-

(Kungl. Maj:ts förslag.)

(Utskottets förslag.)

gjort under förfall för annan må, där lagrådet finner lämpligt, efter förfallets upphörande fortfara med tjänstgöringen till dess slutbehandling skett af ärende, i hvars handläggning han därförut deltagit.

4 §.

Justitieråd må ej tjänstgöra i lagrådet förr än han minst två år beklädt justitierådsämbete.

Sedan under en tjänstgöringsperiod justitieråd eller regeringsråd minst ett år tjänstgjort i lagrådet, må justitieråd först fyra år och regeringsråd först två år efter periodens slut ånyo där tjänstgöra.

5 §.

Har justitieråd uppnått sextio års ålder eller minst femton år innehaft justitieråds- eller regeringsrådsämbete, må han ej utan sitt begifvande utses att tjänstgöra i lagrådet.

6 §.

Ledamot, som utsetts af högsta domstolen eller regeringsrätten, skall deltaga i handläggningen af alla i lagrådet förekommande ärenden.

Sedan justitieråd eller regeringsråd börjat tjänstgöra i lagrådet, skall han utan hinder däraf deltaga i slutbehandling af mål eller ärende, hvarmed han förut i högsta domstolen eller regeringsrätten tagit befattning.

Ledamot i lagrådet är berättigad att årligen åtnjuta tre månaders ledighet å tid, som lagrådet bestämmer.

Denna lag träder i kraft den dag, då det *hvilande* förslaget till ändrad lydelse af §§ 17, 18, 19, 21, 22, 23, 25, 26, 34, 87, 99, 101, 102, 103, 104 och 106 regeringsformen, §§ 11, 43, 54 och 69 riksdagsordningen samt 2 § 4:o tryckfrihetsförordningen, *efter att hafva af Riksdagen antagits*, varder af Konungen gilladt.

Denna lag träder i kraft den dag, då det *af Riksdagen antagna* förslaget till ändrad lydelse af §§ 17, 18, 19, 21, 22, 23, 25, 26, 34, 87, 99, 101, 102, 103, 104 och 106 regeringsformen, §§ 11, 43, 54 och 69 riksdagsordningen samt 2 § 4:o tryckfrihetsförordningen varder af Konungen gilladt.

(Kungl. Maj:ts förslag.)

(Utskottets förslag.)

Första tjänstgöringsperioden i lagrådet skall utgå vid slutet af kalenderåret näst efter det denna lag trädt i kraft.

Första tjänstgöringsperioden i lagrådet skall utgå vid slutet af kalenderåret näst efter det denna lag trädt i kraft.

L a g

om ändring i förordningen angående äktenskapsskillnader den 27 april 1810.

Härigenom förordnas, att den i förordningen angående äktenskapsskillnader den 27 april 1810 meddelade föreskrift om högsta domstolens hörande öfver ansökning om Konungens tillåtelse till skillnad i äktenskap skall upphöra att gälla samt att i följd häraf sådan ansökning skall ingifvas icke, såsom i sagda förordning är stadgad, till justitierevisions-expeditionen utan till justitiedepartementet.

Denna lag träder i kraft den dag, då det *hvilande* förslaget till ändrad lydelse af §§ 17, 18, 19, 21, 22, 23, 25, 26, 34, 87, 99, 101, 102, 103, 104 och 106 regeringsformen, §§ 11, 43, 54 och 69 riksdagsordningen samt 2 § 4:o tryckfrihetsförordningen, *efter att hafva af Riksdagen antagits*, varder af Konungen gilladt.

Denna lag träder i kraft den dag, då det *af Riksdagen antagna* förslaget till ändrad lydelse af §§ 17, 18, 19, 21, 22, 23, 25 26, 34, 87, 99, 101, 102, 103, 104 och 106 regeringsformen, §§ 11, 43, 54 och 69 riksdagsordningen samt 2 § 4:o tryckfrihetsförordningen varder af Konungen gilladt.

(Kungl. Maj:ts förslag.)

(Utskottets förslag.)

L a g

om ändring i förordningen den 3 april 1810, huruledes rättelse och förklaring uti gjorda fideikommissförfattningar må sökas samt hvad i afseende på fardag af fideikommisssegendom kommer att iakttagas.

Med ändring af hvad förordningen den 3 april 1810, huruledes rättelse och förklaring uti gjorda fideikommissförfattningar må sökas, samt hvad i afseende på fardag af fideikommisssegendom kommer att iakttagas, innehåller häremot stridande, förordnas, att ansökningar, som afses i sagda förordning, skola ingifvas till justitiedepartementet och, efter regeringsrättens hörande, pröfvas af Konungen i statsrådet.

Denna lag träder i kraft den dag, då det *hvilande* förslaget till ändrad lydelse af §§ 17, 18, 19, 21, 22, 23, 25, 26, 34, 87, 99, 101, 102, 103, 104 och 106 regeringsformen, §§ 11, 43, 54 och 69 riksdagsordningen samt 2 § 4:o tryckfrihetsförordningen, *efter att hafva af Riksdagen antagits*, varder af Konungen gilladt.

Denna lag träder i kraft den dag, då det *af Riksdagen antagna* förslaget till ändrad lydelse af §§ 17, 18, 19, 21, 22, 23, 25, 26, 34, 87, 99, 101, 102, 103, 104 och 106 regeringsformen, §§ 11, 43, 54 och 69 riksdagsordningen samt 2 § 4:o tryckfrihetsförordningen varder af Konungen gilladt.

Stockholm den 1 Mars 1909.

På lagutskottets vägnar:

ERNST TRYGGER.